

Thierry Baudet

Breek het partijkartel!

De noodzaak van referenda

Met een woord vooraf van Paul Cliteur

2020 Amsterdam Books

Andere boeken van Thierry Baudet:

Conservatieve vooruitgang (met Michiel Visser, 2010)

Revolutionair verval (met Michiel Visser, 2011)

De aanval op de natiestaat (2012)

Pro Europa dus tegen de EU (2012)

Oikofobie (2013)

Thuis in de tijd (met Geert Mak, 2014)

Van Bach tot Bernstein (met Arie Boomsma, 2014)

Voorwaardelijke liefde (2014)

Van elk waarheen bevrijd (2018)

De eerste acht drukken verschenen eerder bij Prometheus
Amsterdam

Negende (ongewijzigde) druk mei 2020

© 2017 Thierry Baudet

Omslagontwerp Freek Jansen

Foto auteur Marco Bakker

Lithografie afbeeldingen BFC Graphics & Design

Zetwerk Elgraphic

Amsterdam Books

ISBN 978 90 830 6300 3

Inhoud

Lijst van illustraties	9
Nieuw voorwoord bij de negende druk	13
Woord vooraf van Paul Cliteur	17
Definitiebepalingen	27
1 De democratische crisis	31
2 Vertegenwoordigende democratie	
2.1 De aristocratische traditie	45
2.2 Het 'minst slechte' systeem	52
2.3 Electieve aristocratie	53
2.4 Het probleem van de vertegenwoordigende democratie	55

- 3 Een kleine geschiedenis van het kartel
 - 3.1 De Republiek 59
 - 3.2 Bataafse experimenten 65
 - 3.3 Van Napoleon tot Kuyper 71
 - 3.4 Ontstaan van het partijkartel 75

- 4 Het Zwitserse model
 - 4.1 Inleiding 79
 - 4.2 Drie soorten referenda 83
 - 4.3 Resultaten 85
 - 4.4 Nederland en Zwitserland 87

- 5 Het Amerikaanse model
 - 5.1 Inleiding 91
 - 5.2 Californië 93
 - 5.3 Resultaten 97
 - 5.4 Zwitserland en Californië 100

- 6 De argumenten
 - 6.1 Inleiding 105
 - 6.2 De argumenten van de tegenstanders 106
 - 6.3 De argumenten van de voorstanders 116

- 7 Het referendum in Nederland
 - 7.1 De Wet raadgevend referendum 121
 - 7.2 De referendumwet van 2005 126

8	Terugblik op het Oekraïne-referendum	
8.1	Een zomeravond in 2015	129
8.2	Een regenachtige dag in april 2016	140
8.3	Lessen voor de referenda van 2017	143
8.4	Conclusie: de eerste keer is altijd even wennen	154
9	Wat moet er gebeuren?	
9.1	Inleiding	157
9.2	Keuzes en aanbevelingen	158
10	Tot slot	167
	Noten	171
	Verantwoording	207
	Bibliografie	209
	Register	219

Lijst van illustraties

Illustratie 1:

De democratische balans 43

Illustratie 2:

De grotmetafoor van Plato 46

Illustratie 3:

Het lynchen van de gebroeders De Witt 64

Illustratie 4:

Directe democratie in Zwitserland 89

Illustratie 5:

Directe democratie in Californië 104

Illustratie 6:

De kosten van het referendum in perspectief 115

Illustratie 7:

Directe democratie in Nederland 128

Illustratie 8:

Meer dan 300.000 handtekeningen! 137

Illustratie 9:

Aanbevelingen 166

‘Ik geloof in referenda, niet om het representatieve stelsel te vernietigen, maar juist om dat te corrigeren wanneer het niet meer representatief is.’

Theodore Roosevelt

Nieuw voorwoord bij de negende druk

De eerste druk van dit boek verscheen in januari 2017 – twee maanden voor de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart. Forum voor Democratie was toen net van denktank omgevormd tot politieke partij. We deden voor het eerst mee aan de verkiezingen.

De aanleiding voor deelname aan die verkiezingen was het genegeerde Oekraïne-referendum van 6 april 2016. In dat referendum had ik zo'n beetje de laatste mogelijkheid gezien om van buitenaf, vanuit de samenleving, de noodzakelijke politieke veranderingen te bewerkstelligen. Al sinds de opkomst van Fortuyn (in 2001-2002) was immers een gapende kloof zichtbaar geworden tussen de Haagse bubbel en de zorgen die daadwerkelijk speelden in de samenleving. Ik wilde een bijdrage leveren aan de overbrugging van die kloof. Een correctie tot stand brengen, een koerswijziging, die

de nationale staat weer centraal zou stellen, de immigratie zou inperken en de macht van Brussel zou terugbrengen naar Den Haag.

Rutte kwam met een inlegvelletje. Met dreigementen over escalatie van het conflict in Oost-Oekraïne. Met een gesprek om de ‘zorgen’ van nee-stemmers ‘weg te nemen’. En uiteindelijk werden de 4,2 miljoen mensen die op 6 april naar de stembus waren gegaan simpelweg terzijde geschoven. Een affront, een totale belediging van niet alleen deze stemmers – maar van de democratie überhaupt.

Ik besloot de politiek in te gaan. Richtte een partij op. Stelde een campagne team samen. Reisde stad en land af op zoek naar kiezers, ondersteuners, experts, donateurs. Tot mijn grote vreugde wonnen Theo Hiddema en ik op 15 maart twee zetels in de Kamer. We begonnen mee te draaien in het parlementaire systeem en maakten direct al de eerste schetsen voor een initiatiefwet om het bestaande referendum te versterken. Bindend te maken en meer beleidsterreinen open te stellen voor directe volksinvloed.

Maar voordat we er zelfs maar aan toe kwamen om deze plannen te presenteren in de Kamer, kwam de nieuwe regering al met een eigen voorstel: het referendum in zijn geheel afschaffen. Uitgerekend een minister van

D66, de partij die ooit was opgericht om democratische vernieuwing tot stand te brengen, zou het referendum de nek omdraaien.

Daarmee heeft *Breek het partijkartel!* sinds het verscheen in januari 2017 niets aan actualiteit ingeboet – integendeel: de argumenten en achtergronden die ik bespreek zijn relevanter dan ooit. Het referendum zit in het verdomhoekje en het is essentieel dat het daar weer uit wordt gehaald. Daarom ben ik opgetogen over deze negende druk – die ik verder ongewijzigd heb gelaten, om het schrijnende verlies van dat beetje échte democratie, dat beetje referendum dat we hadden, des te harder te laten aankomen. We blijven strijden voor doorbreking van het Haagse machtssysteem, voor echte volksinvloed: voor referenda. En ik wens lezers veel strijdlust toe.

Amsterdam, mei 2020

Woord vooraf van Paul Cliteur

Een van de meest fascinerende Kamerdebatten die in de naoorlogse geschiedenis van Nederland zijn gevoerd, is het debat over de doodstraf uit 2002. Dat geschiedde naar aanleiding van getwijfel van toenmalig minister Hilbrand Nawijn van de Lijst Pim Fortuyn (LPF). Eerder dat jaar was de politiek leider van de LPF vermoord door Volkert van der Graaf – en Nawijn had in een interview wat hardop nagedacht over de doodstraf. Hij was natuurlijk niet echt voor, maar er waren van die gevallen...

Vanwege deze uitlatingen werd Nawijn door iedereen met vitriool overgoten, ook door zijn eigen partij. In de Tweede Kamer werd een debat gevoerd over het onderwerp en daar glorieerden alle partijen met lange redevoeringen over het verwerpelijke van deze barbaarse praktijk.

Nu gaat het mij hier niet om de doodstraf. Het gaat

om het debat. Want wat zo opviel, was dat hoewel volgens peilingen grofweg 40 procent van de Nederlandse bevolking wel iets voelt voor de doodstraf, die 40 procent met nog niet 1 procent vertegenwoordigd bleek in de Tweede Kamer. Zelfs Nawijn was bij nader inzien niet echt voor.¹

Vanuit het oogpunt van politieke representatie is dat een interessant verschijnsel. Een standpunt waar bijna de helft van de bevolking mee sympathiseert, kan in de Tweede Kamer volkomen onvertegenwoordigd zijn. Het kan, in de terminologie van Thierry Baudet, buiten de ‘opinie-afspraken’ van het ‘partijkartel’ worden gehouden.

Tijdens het debat juichte toenmalig minister van Justitie, Piet Hein Donner, deze situatie zelfs expliciet toe. Hij gaf aan dat hij een debat over de doodstraf ‘niet wenselijk’ achtte. De reden die de minister daarvoor aanvoerde: ‘Men moet niet vergeten dat in Nederland vrijwel permanent zo’n 40 procent van de bevolking voorstander is. Juist vanwege die achtergrond is het niet goed om daar een debat over te houden.’²

En het gaat hier om het woord ‘juist’. ‘Juist vanwege die achtergrond.’ Vergist de minister zich niet? Je kan toch niet betogen dat *juist* wanneer voor een standpunt veel aanhang onder de bevolking bestaat, daarover in de Kamer géén debat moet worden gevoerd? Toch wel, blijkbaar – en een deel van onze politieke elite acht deze donneriaanse logica heel vanzelfsprekend. Die logi-

ca is dat *juist* wanneer een (bijna) meerderheid van de bevolking iets wil; dat Kamerleden *juist dan* goed op hun tellen moeten passen. En daar dus *juist geen* debat over moeten voeren. Het is wat Baudet, in navolging van Roger Scruton, ‘oikofobie’ noemt. Het tegenovergestelde van xenofobie; geen angst voor het vreemde maar voor het eigene. In dit geval: een angst voor het eigen volk.

Het voorbeeld van dit debatje over de doodstraf prikkelt de nieuwsgierigheid. Hoeveel van die onderwerpen zouden er zijn? Op hoeveel onderwerpen is de Nederlandse bevolking *niet* vertegenwoordigd in de Tweede Kamer? En hoe zit dat met de verschillende thema’s die Baudet vat met de term ‘aanval op de natiestaat’? Islam? Immigratie? De Europese Unie?

Sinds kort komen politici en partijen naar voren die *juist* dit soort onderwerpen agenderen. Onderwerpen waar de leden van de grote machtspartijen liever niet over spreken. Onderwerpen die het ‘partijkartel’ (zoals Baudet het noemt) als hete kooltjes beschouwt – en ja, die haal je liever niet uit het vuur.

Om de eigen positie te beschermen worden allerlei mechanismen in gang gezet. Een daarvan is het zojuist besproken taboeïseren van bepaalde thema’s. Een ander is het demoniseren van partijen die deze thema’s wél agenderen. Men spreekt dan van *populistische* partijen. En vanuit het standpunt van de mainstream poli-

tieke partijen – vanuit het standpunt van het ‘partijkartel’ – is dat een vies woord. Maar waarom eigenlijk? Is populisme niet gewoon democratie waarvan de uitkomst je niet bevalt?

In deze discussie neemt Thierry Baudet een cruciale positie in. Baudet (geb. 1983) is een van de toonaangevende intellectuelen van de jongere generatie. Hij debuteerde met twee bundels over het conservatieve gedachtegoed – het gedachtegoed van de tegenstanders van de gevestigde orde (*Conservatieve vooruitgang en Revolutionair verval*). In 2012 publiceerde hij vervolgens *De aanval op de natiestaat*, dat vertrekt vanuit de constatering dat de natiestaat al decennia systematisch wordt ondermijnd. Van binnenuit (oftewel: ‘van onder’) door open grenzen, massa-immigratie en multiculturalisme. Van buitenaf (oftewel: ‘van boven’) door supranationale instanties zoals de EU en het Internationaal Strafhof. Deze ‘aanval op de natiestaat’ is onverstandig, stelt Baudet, omdat de democratische rechtsstaat daardoor in gevaar komt. Juist een natiestaat schept immers de voorwaarden voor een publiek debat, voor besluitvorming bij meerderheid en voor een gelijke aanvaarding van dezelfde wet. In 2016 verscheen van dit boek de tiende druk. Het werd uitgebracht in het Frans en kreeg lovende kritieken van onder anderen Pascal Bruckner, Eric Zemmour en Alain Finkielkraut. Het werd ook in het Duits, het Hongaars en het Chinees vertaald en een

Engelse versie was al eerder door de auteur zelf gemaakt.

Een jaar later verscheen *Oikofobie*, waarin Baudet de oorzaken voor deze ‘aanval op de natiestaat’ probeert bloot te leggen. In de loop van de twintigste eeuw, stelt hij, zijn Europeanen – en dan met name de linkse elites – in een soort schuldcomplex terechtgekomen waarin uiteindelijk de eigen manier van leven, de eigen tradities, het eigen ‘thuis’ het moeten ontgelden. Gegrepen door een ziekelijke afkeer van de ‘oikos’, het ‘eigene’, verkiezen onze leiders een politiek van zelfdestructie boven een politiek van zelfbehoud. Vandaar het enthousiasme voor massale immigratiegolven, anonieme bureaucraten en – zoals Baudet op verrassende wijze betoogt – modernistische bouwsels die het stadssilhouet vernietigen. Zoals we bepaalde tijdsperiodes uit het verleden aanduiden met termen als ‘Romantiek’ of ‘Verlichting’, zo zal onze tijd in de toekomst als ‘oikofob’ worden geduid; een tijd waarin mensen aan het roer stonden die de wereld waarin zij werden grootgebracht, de wereld waarin zij thuis waren, probeerden te vernietigen.

Breek het partijkartel! zet deze cultuurkritiek voort. In dit boek gaat het niet alleen over de noodzakelijke precondities voor een goed functionerende democratie – zoals in *De aanval op de natiestaat* – maar ook om de *kwaliteit* van die democratie.

In een democratie beslissen individuele burgers gezamenlijk over hun lot. De schakel tussen al die individuele burgers met hun individuele wensen en de besluitvorming over het gezamenlijk lot, wordt gevormd door politieke partijen. Maar Baudet stelt dat deze partijen **falen in hun taak**. Ze representeren niet meer de wil van het volk maar vooral hun eigen clientèle. Hun vooraanstaande leden denken aan de eigen carrière en aan het kleine klikje dat rondom hen cirkelt: niet aan de wil van kiezer.

Het voorbeeld van het debat over de doodstraf, waarmee ik begon, toont het gelijk van Baudet. De zogenaamde representanten van het volk zijn van dat volk volstrekt losgezongen geraakt. De staatsrechtelijke machtsbalans functioneert onvoldoende. De Tweede Kamer dient, kortom, tot de orde te worden geroepen. Precies met dat doel voor ogen presenteert Baudet het ‘facultatief initiërend referendum’, oftewel: het volksinitiatief. De bevolking zou over ieder onderwerp zelf een referendum moeten kunnen afdwingen om zo een effectief correctiemechanisme te kunnen vormen op de onvolkomen representatie zoals we die nu kennen.

Breek het partijkartel! heeft alle kenmerken van de andere boeken van Baudet. Het is helder, de schrijver maakt een punt, hij verdedigt dat met verve. Daarmee staat hij in een Franse traditie. Anders dan veel Nederlandse ‘filosofen’, die deze kwalificatie eerder opvatten als vrijbrief om eindeloos te mediteren over persoonlijk-

ke kwesties, mengen Franse filosofen zich in het publieke debat en nemen daarin stelling over controversiële kwesties. Terecht vissen Franse presidentskandidaten dan ook naar de gunst van mensen als Alain Finkielkraut, Eric Zemmour en Pascal Bruckner – die zich, zoals gezegd, op hun beurt reeds achter het gedachtegoed van Thierry Baudet scharden.

Met de entree van Forum voor Democratie in de politieke arena verwacht ik dat het Nederlandse politieke landschap een grote verandering zal doormaken. Meer dan ooit heeft de politiek behoefte aan een debat over de grondslagen en uitgangspunten van de democratische rechtsstaat. Het systeem zélf is niet langer onbetwist. Sterker: er is voldoende reden te betwijfelen of we überhaupt nog wel in een democratische rechtsstaat leven!

In deze situatie hebben we niets aan politici die geverseerd zijn in pragmatische uitvoeringsproblemen. Ook al proberen de gevestigde partijen en de gevestigde media ons dat nog wel te laten geloven: de meeste behoefte gaat nu niet uit naar ‘pragmatiek’, naar ‘nuance’, naar discussies over de ‘toon’. De fundamenten van onze beschaving worden bedreigd. Onze manier van leven en de meest wezenlijke waarden van het Westen zijn niet langer vanzelfsprekend. Terroristische organisaties en individuen hebben gezworen onze samenlevingen ten val te brengen en onze vrijheden te vernietigen.

gen. Tienduizenden moslims komen elk jaar onze grenzen over; via gezinshereniging en hoge geboortecijfers vermenigvuldigen zij hun aantal; hoeveel van hen delen deze gewelddadige en antiwesterse ideeën? Hoeveel van hen gedogen de mensen uit hun gemeenschap die deze ideeën hebben? Of nemen hen in bescherming? Hoeveel van hen gaan naar moskeeën waarin deze ideeën – ongehinderd en vaak gesubsidieerd door het partijkartel – worden gepredikt?

Onze politici zijn niet in het onderwerp geïnteresseerd. Ze hebben debatten over procentpuntjes, over puntkomma's, over de 'toon' – maar niet over de grote dreiging die zich aan het opbouwen is in ons midden. Ze kijken de andere kant uit; ze verdoezelen de terreurdreiging; ze sjoemelen met cijfers over misdrijven in azc's. En ze gaan het debat uit de weg. Want, u kunt het inmiddels uittekenen: *juist* nu, *juist* nu de onrust toeneemt... *juist* nu een groot deel van de bevolking zich zorgen maakt...

We zijn getuige van een wereldhistorische omwenteling. We maken iets mee dat beschreven wordt in de grote geschiedverhalen, in de epische heldendichteringen: iets wat we bovendien allemaal kennen uit ons eigen leven. Er gebeurt iets ernstigs, iets zeer bedreigends, en je vraagt je af: zal ik proberen er iets aan te doen, of zal ik de veilige weg kiezen? Zal ik vluchten of zal ik vechten?

In dit boek legt Thierry Baudet uit hoe we – langs democratische weg – uit de huidige impasse kunnen komen. Hij biedt een even simpele als briljante oplossing voor het eliteprobleem van nu; het ‘kartelprobleem’, zoals hij het noemt. Wie dit ‘populistisch’ wil noemen mag dat doen, maar het is wel een vorm van intellectueel populisme dat iets nieuws introduceert en dat moeilijk zou kunnen worden tegengesproken. In elk geval is het iets waaraan naar mijn smaak grote behoefte bestaat – sterker: het is bittere noodzaak. *Juist nu!*